

Сутність та наукові підходи до визначення поняття економічної безпеки підприємства

Євген Ситнік

*аспірант, кафедра управлінських технологій,
ВНЗ «Університет економіки та права «KROK», м. Київ, Україна,
e-mail: itriumphdoc@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-7785-4325*

Питання економічної безпеки, теоретичних засад та практичних аспектів її забезпечення протягом останніх років набули нового значення. Це пов'язано із впливом затяжної економічної кризи, сповільненням темпів економічного відновлення, динамічними змінами кон'юнктури ринку, зовнішнього та внутрішнього середовищ, що мають безпосередній вплив на діяльність цих підприємств, їх стан, стабільність та рівень економічної безпеки. Це призвело до активування наукових досліджень в сфері безпекології та розширення рамок самого розуміння сутності поняття економічної безпеки, наукових підходів до її дослідження та забезпечення. Так, за найбільш поширеним у науковій літературі визначенням безпека є певний стан відсутності загроз та небезпек. Відповідно, її ознаками є відсутність безпеки, надійність, стабільність. За іншими науковими визначеннями безпека є здатністю об'єкта, явища чи процесу забезпечувати збереження наявних характеристик і властивостей в умовах негативного впливу зовнішнього середовища та негативних внутрішніх процесів. У наукових працях зазначається, що безпека є захищеністю інтересів об'єкта від діючих та потенційних загроз зовнішніх та внутрішніх [1, 2]. Слід зазначити, що безпека потребує захисту на системному рівні. На цьому наголошують переважна більшість науковців чийі праці присвячені проблемам економічної безпеки та її забезпечення. Водночас, науковцями зазначається динамічна складова економічної безпеки оскільки сама сутність безпеки полягає в забезпечення дій та заходів спрямованих на недопущення реалізації загроз (з впровадженням превентивних дій) чи оперативного ситуаційного реагування на прояви та реалізацію загроз з метою нейтралізації їх негативного впливу на об'єкт забезпечення безпеки.

За іншим поширеним визначенням безпека виступає станом захищеності об'єктів безпеки різного рівня (громадянина, організації, держави) від впливу та дією небезпек та загроз завдяки впровадженню діяльності спрямованої на виявлення, попередження, зменшення негативної дії чи усунення загроз, здатних нанести збитки об'єктам безпеки, створюючи перешкоди їх подальшому функціонуванню та розвитку.

Таким чином, в дослідженнях науковців піднімається питання по те, що реалізації небезпек та загроз унеможливорює функціонування, діяльність об'єктів забезпечення безпеки відповідного рівня, а отже економічна безпека розглядається як фактор та умова забезпечення майбутнього розвитку.

В інших дослідженнях економічна безпека трактується як ознака,

характеристика економічної системи, що визначає її можливості до забезпечення необхідних умов функціонування, а також здатність цієї системи до залучення та ефективного використання ресурсів необхідних для діяльності та розвитку. Досліджуючи наукові бачення та підходи до розуміння сутності економічної безпеки як наукової категорії доцільним є виділення наступних підходів: підхід до розуміння економічної безпеки як захисту інформації, комерційної таємниці підприємства; підхід до економічної безпеки як до захисту від негативних дій третіх осіб, а саме конкурентів, корупції, криміналу; підхід з позицій захисту підприємства від реалізації небезпеки та загроз та негативного впливу зовнішнього середовища; дослідження економічної безпеки в контексті забезпечення ефективного використання всіх видів ресурсів як певного стану економічної стійкості, економічної стабільності; підхід до економічної безпеки з позицій гармонізації, збалансування інтересів підприємства та всіх інших учасників ринкових відносин, зацікавлених груп стейкхолдерів.

Детальне дослідження кожного із представлених наукових підходів до визначення сутності економічної безпеки виявило, що першим є підхід з позицій економічної безпеки як захисту інформації, інформаційної що становить комерційну таємницю від несанкціонованого доступу. Цей підхід був одним із перших, він почав застосовуватися на початку 90-х років адже важливою проблемою того періоду був захист комерційної таємниці, інформації від несанкціонованого доступу та її витоку і використання конкурентами [1]. Його поява та актуальність були пов'язані із становленням ринків, формуванням ринкових відносин в нашій країні та високим рівнем криміналу у бізнес-середовищі того часу, а також поширення використання інформації, інформаційних ресурсів комп'ютерних даних які акумулювали, збирали значні масиви інформації про діяльність підприємств і потребували належного забезпечення збереження та захисту такої інформації від її витоків, несанкціонованого доступу. Методами та засадами забезпечення безпеки, на думку науковців, були засоби пов'язані із контролем доступу, обмеженням використання та доступу до інформації і включали технічні, кадрові, інформаційні. Слід зазначити, що цей підхід безумовно в історичному контексті формування економічної безпеки є одним із перших, а інформаційне забезпечення управління та діяльності підприємств набуває все більшого значення проте він звужує проблематику безпеки і може розглядатися лише як складова в комплексі інших наукових бачень економічної безпеки.

Другий підхід до економічної безпеки з позицій захисту від конкуренції, кримінальних проявів. Цей підхід заснований на розумінні необхідності організації та здійснення фізичного захисту об'єктів забезпечення безпеки, захисту від протиправних дій, недобросовісної кримінальної конкуренції. Як і попередній він надто звужує проблематику економічної безпеки до рівня забезпечення фізичної безпеки яка безумовно є важливою, проте лише складовою економічної безпеки.

За третім підходом економічна безпека розглядається як захист від реальних та потенційних небезпек та загроз. Науковці наголошують на важливості безпеки

як досягнення певного стану захищеності коли об'єкту безпеки ніхто і нічого не загрожує. Так, відповідно до цього підходу у дослідженнях А. Сухорукова та Д. Ковальова економічна безпека розглядається як захищеність діяльності підприємства від зовнішніх негативних проявів та впливів, здатність до нейтралізації загроз та адаптації до наявних умов функціонування забезпечуючи захист підприємства від їх негативної дії [2]. Незважаючи на важливість такого підходу та необхідність впровадження своєчасних превентивних дій та заходів підхід також представляє лише часткове бачення загальної безпекової проблеми, а забезпечення повного захисту з упередженням провадженням превентивних дій та заходів який безперечно має важливе значення не здатен запобігти всім можливим проявам та реалізації небезпек і ризиків. Крім цього такий підхід не розглядає загрози внутрішнього середовища, а саме внутрішнє середовище є найбільш активним джерелом появи та реалізації ризиків та небезпек за всіма складовими економічної безпеки підприємства. Водночас у дослідженнях науковців з питань безпекології зазначається факт неможливості захиститися від значної частини небезпек, загроз і необхідність спрямування безпекових заходів на мінімізацію їх негативних наслідків.

У дослідженнях Н. Реверчука сутність економічної безпеки визначена як система активного захисту спрямованого на забезпечення безпеки матеріальних, фінансових та кадрових ресурсів, зменшення втрат, збитків завданих підприємству [3]. Науковцями наголошується на необхідності використання так званого «активного захисту» за яким мають бути розроблені та впроваджені превентивні попереджувальні заходи спрямовані на випередження настання ризикових подій та їх негативних для підприємства фінансово-економічних наслідків, що забезпечуватиме підприємству його подальший ефективний розвиток.

Четвертим підходом є розуміння економічної безпеки підприємства як стану стійкості та рівноваги досягнення якого забезпечується завдяки ефективному використанню всіх видів корпоративних ресурсів [4]. Цей підхід в економічній безпеці отримав назву ресурсного, адже за цим підходом стан економічної безпеки підприємства залежить від достатності на підприємстві та можливостей залучення і ефективного використання всіх видів ресурсів включаючи матеріальні, кадрові, фінансові, техніко-технологічні ресурси, а також від підприємницьких можливостей з управління всіма цими ресурсами. Найбільш ефективно та прибуткове використання ресурсів і забезпечуватиме стабільність, ефективність економічної системи підприємства у її протидії внутрішнім та зовнішнім негативним впливам, загрозам.

За п'ятим підходом дослідженим в працях Г. Козаченко, О. Ляшенко та інших науковців економічна безпека розглядається як міра гармонізації інтересів підприємства з інтересами всіх учасників зовнішнього середовища, які мають бути гармонізованими узгодженим в часі та просторі [5]. Результатом такої узгодженості є взаємодія підприємства з зовнішніми партнерами та отриманий внаслідок такої взаємодії прибуток.

Узагальнюючи зазначимо, що всі вище зазначені та представлені підходи

мають важливе значення для розуміння сутності дефініції економічної безпеки та внесли значний внесок в формування наукового базису безпекології, проте, на сучасному рівні наукових досліджень економічна безпека суб'єктів господарювання визначається як комплекс механізмів, методів та заходів забезпечення економічної безпеки підприємства за всіма складовими економічної безпеки, з застосуванням та практичним використанням всіх його ресурсів, що дає можливість до забезпечення значного рівня надійності та стабільності функціонування підприємства і його майбутнього активного розвитку.

Ключові слова: безпека, економічна безпека підприємства, підходи до економічної безпеки підприємства.

Список використаних джерел

1. Живко З.Б., Черевко О.В., Зачосова Н.В. та ін.. (2019). *Організація та управління системою економічної безпеки підприємства: навчально-методичний посібник*. Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А. 120 с.
2. Сухоруков, А.І. (2011). *Система економічної безпеки держави : монографія*. Київ: Видавничий дім СтілоС. 328 с.
3. Реверчук Н.Й. (2004). *Управління економічною безпекою підприємницьких структур: [монографія]*. Львів: ЛБІНБУ.175с.
4. Кириченко О.А., Захаров О.І., Денисенко М.П. та ін.. (2010). *Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності в умовах глобальної фінансової кризи: [монографія]* К.: Дорадо-Друк. 412с.
5. Ляшенко О.М. (2011). *Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: [монографія]*. Луганськ: СНУ ім. В.Даля. 400 с.